733

Reg. No. 757

అభినవసరస్వతి

[మాసపత్రిక]

నాగరఖండ స్వర్ణకారవ్యవహారాది బహుగ్రంథకర్తయగు [illegible]

జనపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిచే

ప్రకటింపబడుచున్నది.

గుంటూరు.

సంపుటము	1940 సం॥ జనవరి నెల	సంచిక
31		10

విషయములు.

చందా నియమము సంవత్సరమునకు

ప్రభువులకు	రు 25 0 0	[illegible]	[illegible]
సామాన్యులకు	10 0 0	[illegible]	[illegible]

Printed at the Chandrika Press, Guntur,
and published at Guntur by the Editor, Astavadhani
Janapati Pattabhirama Sastry,
author of Nagarakhandam, Swarnakaravyavaharam
etc., etc.

రాజపోషకులు

శ్రీమంతు, రాణీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహాదరుగారు.

గద్వాలసంస్థానము.

ప్రధానపోషకులు.

1 శ్రీ శ్రీ జగద్గురు సచ్చిదానందాభినవశంకర భారతీస్వామి

2 శ్రీ శ్రీ జగద్గురు, అభినవోద్దండ విద్యానృసింహభారతి స్వాములవారు,

3 తంగెడ నరసింహశాస్త్రిగారు, వకీలు, [illegible].

4 ఆర్. రామారెడ్డిగారు, హైదరాబాదు.

5 రాజా సురభి వెంకటలక్ష్మణరావు బహాదరుగారు, రా., ఆఫ్ జటప్రోలు, కొల్లాపురం.

6 శ్రీశ్రీ లక్ష్మీనరసింహస్వామివారు, యాదగిరి.

7 రాజా రఘునందనసింహగారు, [illegible].

8 లింగాల రంగారెడ్డి దేశముఖుగారు, [illegible].

పోషకులు.

1 జాగర్లమూడి కుప్పుస్వామినాయుడుగారు, కారంచేడు.

2 రాజా కందుకూరు బాలసూర్యప్రసాదరావు బహద్దరు జమీందారుగారు - దేవరి

3 రాయప్రోలు రాఘవదీక్షితులుగారు, పోలీసు సర్కిలిన్స్పెక్టరు, గూడూరు.

4 కొండ్రు వెంకటకృష్ణారెడ్డి దేశముఖుగారు, బసవాపురము.

5 రామచంద్రారెడ్డి దేశముఖుగారు, ఇసునూరు

అభినవసరస్వతి

సంపుటము 3౧ | ప్రమాది నామసంవత్సరము పుష్యమాసము | సంచిక ౧౦

—♦ కృతివిమర్శము ♦—

శతకప్రబంధ హరిహరస్తోత్రరత్నాకరము—

ఇయ్యది యాయాయిగ్రంథములలోని హరిహరస్తోత్రము లొక్కచోఁ జేర్చి కూర్పఁబడిన యొకపాటి పుస్తకము. అట్లు చాగంటి రామచంద్రరావు గారిచేఁ గూర్పఁబడి రాయవరపు రామారావుగారిచే హిందూపురము శ్రీరామముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపింపఁబడియెను. కాని ముద్రాక్షరశాలయందుఁ బూఫురీడరులే లేమినో సంపాదక ముద్రాపయితలు శ్రద్ధతీసికొనమినో యచ్చుతప్పు లగ్గలముగా నున్నయవి. సంస్కృతాంధ్రోభయభాషాపండితులు సరిచేసికొని చదివెదరేమో కాని సామాన్యులకు శక్యముగాని స్ఖాలిత్యములు గలిగియుండుట చాల విచారకరము. ముఖపత్రముమీఁది గ్రంథనామములోనే శతకప్రబంధమని యుండుటకు మాఱుగాఁ బ్రబంధమని పడుట కంటెను విచారకరమైన విషయ ముండదు. భాషాభిమానులగు సంపాదకప్రభృతులు భవిష్యత్ప్రబంధప్రచురణములయందైనను బద్ధశ్రద్ధ ప్రకటింతురుగాక. ఇందుఁజేర్పఁబడిన స్తోత్రములుమాత్ర మెంతయు నింపుగా నున్నయవి. అందుఁ గొన్ని యడుగున నవలోకింతురుగాక.

ఉ. కాయజసంహరాయ శశిఖండధరాయ నమశ్శివాయ కా
లాయ హరాయ భీషణబలాయ కపాలధరాయ దేవదే
వాయ యమాంతకాయ దృఢవజ్రపినాకత్రిశూలదండహ
స్తాయ మునీంద్రయోగివరదాయ శివాయ నమోనమో నమః.

(వీరభద్రవిజయము)

సీ. హాలాహలంబను నల్లానేరెడుపండు
మిసిమింతుఁడుగఁ గాక మ్రింగినాఁడు
పెనువ్రేలి కొనగోర బిసరుహాసను మోము
కెందమ్మి విరిఁబోలె గిల్లినాఁడు
పంచవన్నియతోడఁ బ్రసవనారాచుని
ఎట్టిచిచ్చరకంటఁ జుట్టినాఁడు
మెఱుఁగుఁగోఱలు డుల్ల మృత్యుదేవత నోరు
దట్టించి యఱకాలఁ దన్నినాఁడు

త్రిపుర దైత్యావరోధ నారీవిలాస
దంతతాటంకముల కెగ్గు దలఁచినాఁడు
దక్షపురిసానికూఁతుల దగిలినాఁడు
విశ్వలోకకుటుంబ భీమేశ్వరుండు.

(శ్రీనాథుని భీమఖండము)

సీ. అతులసౌదామినీలతల కెంజిగిమించు
లతలమీఁ టెడు జటావితతివాని
అకలంకహరిణాంకశకలకోటీరంబు
దండమిన్నేటి పూఁదండవాని
వనజాప్తచంద్రపావకనివాసైకపా
త్రములైన విషమనేత్రములవాని
లలితకుండలిత కుండలిఫణామణిరాజి
జిగి ధరించిన గళయుగమువాని
అసదృశానందమయ సుధారసము మిసిమి
పసపులను నుద్గమించిన పసిమిచాయ
కన్నుఁ జిలుకవ్వు వెన్నెల కలిమి చెలువు
చూపు ముఖచంద్రబింబంబు సొగసువాని.

(సానందోపాఖ్యానము)

ఈగ్రంథము వలయువారు తూర్పుగోదావరిజిల్లా పెద్దాపురము పోష్టునకుఁ జేరిన గెద్దనాపల్లికరణము చాగంటి రామచంద్రరావుగారి పేర 0-8-0 ల పోష్టుచీట్లు పంపినఁ బంపఁబడును.

—♦ మన మతము ♦—

(నాదెళ్ల రామకృష్ణశాస్త్రిగారు, కొవ్వూరు)

యానాది యెఱుకుల బుడబుక్కల మహమ్మదీయాదు లందఱికి నొక మతమనియు... సభలనియు నుండి వాండ్రివాండ్రి విధులను సక్రమముగ నిర్వర్తించుకొనుచున్నారు. వాండ్రివాండ్రి కట్టుబాట్లకు బద్ధులై యుండుచున్నారు. మనకు మతాలున్నవి. సభలున్నవి. సంఘసంస్కర్త లున్నారు. అన్నియుఁ జక్కగానే యున్నవి. అంగడిలో నన్నియు నున్నవి, అల్లునినోట శనియున్నదన్నట్లుగఁ గార్యదీక్ష లేకపోవుటవల్లనే మన మతము నశించి పోఁబోవుచున్నది... యానాదియెఱుకలాదులను జూడుఁడు. వారి మతపుఁదీర్మానాలను జూడుఁడు. వాండ్రిలో నెవరైన మతమును దిరస్కరించి యేపనినైనఁ జేసినయెడల వెంటనే పెద్దలందఱు నొకచోటఁ గూడు

టయు మతతిరస్కారిచేసిన పనినిగూర్చి చర్చించుటయు జరిగిన తరువాత వాని వెలి వెట్టుటయో తాహతుకుఁ దగ్గట్టు జరిమానా వేయుటయో యిదియుఁ గాకపోయినఁ గఠినప్రాయశ్చిత్తముచేసి యింకను నెక్కువైన కట్టుదిట్టములతోఁ దిరిగి మతములోనికిఁ జేర్చుకొనుటయో మనము సామాన్యముగాఁ జూచుచునే యున్నాము. మాలమాదిగెలఁ జూడుఁడు. వాండ్రి స్పర్శ వీండ్రకు గిట్టదు, వీండ్రి స్పర్శ వాండ్రకు గిట్టదు. వారి బావిలోని నీరు వీరుముట్టరు, వీరిబావిలోని నీరు వారు ముట్టరు. వాండ్రకున్న పట్టుదలఁ జూడుఁడు. వాండ్రుచేసెడి మతప్రచారము మనముగూడఁ జేయలేమనిరో తోఁచును. వాండ్రిలోఁ బ్రీచర్సనెడివాం డ్రుందురు. ఆప్రీచర్లు ప్రతివారియింటికి వచ్చుటయు మతోన్నతినిగూర్చి నచ్చఁజెప్పుటయు. ఈవిధముగా వారు ప్రతి సం॥ము కొన్ని వేలమందిని దమ మతములోనికిఁ బ్రవేశింపఁజేసికొనుచున్నారు. వారిమతములోఁ బ్రవేశించినవారి కుద్యోగాలు గవర్నమెంటు స్కాలరుషిప్పులుగూడ నిచ్చుట కలదు. వారాదివారమునాఁడు మంగళస్నాన మాచరించి...ఉతికినబట్టలను ధరించి చర్చికి వెళ్ళి భగవత్ప్రార్థన సల్పుకొనుచు నుందురు. మహమ్మదీయులను జూడుఁడు...ప్రతిమహమ్మదీయుఁడుఁ ద్రికాలములయందు వారి మతాచారప్రకార మల్లాహో, అక్బరని ప్రార్థన చేయునే. వారి మతవిధిప్రకారము వారి ధర్మశాస్త్రమైన ఖురాను సంపూర్ణమైనఁగాని మఱొకగ్రంథము నాక్షేపింపఁడు. క్రైస్తవులుసైతము వారిధర్మశాస్త్రమైన బైబిలును ముట్టినఁగాని మఱొకగ్రంథమును ముట్టరు. మనవాం డ్రితరాభ్యాసమే యేబిసిడిలు చేయుట యెంతయు నీచము. చివర కెఱుకుల యానాదులు సైతము ప్రతిలక్ష్మివారము తమ కులపుఁబెద్ద లందఱితో నొకచోట సమావేశమై తమ మతాచారముల ప్రకారము జాతరలని సల్పుచుందురు. వాండ్రకున్న మతాసక్తి కడుంగడుఁ బ్రశంసనీయము. ఈ నాఁటి మనవాండ్రను జూడుఁడు. వీండ్రను నాయనా! మీగోత్రమేమిరా యని యడుగఁగా నాకుఁ దెలియదు, మా నాయనగారి నడిగివత్తునని పరుగెత్తును. నాయనగారి నడుగఁగా నిన్న మొన్న నుపనయనమైన నీకే జ్ఞప్తి లేకపోయిన 40 వత్సరముల క్రింద నుపనయనమైన నాకు జ్ఞప్తియుండునాయని యనును. పైఁజెప్పిన జాతులన్నియు వారివారి మతానుసారముగఁ ద్రికాలములయందును భగవంతుని ప్రార్థనలు సల్పుకొనుచుండ మనము హీనపక్ష మొకతూరియైనను బ్రార్థన సల్పుచుంటిమా? అగ్నికార్యము చేయుచుంటిమా? వైశ్వదేవము చేయుచుంటిమా? అన్నియు హుళక్కియై పోయినవి. ఇతరజాతు లన్నియు వారివారి మతవిధులను సక్రమముగ నిర్వర్తించుకొనుచున్నపుడు మన నిత్యవిధులకుఁ దిలోదకములిచ్చి యితరమతస్థుల ననుకరింపఁజూచుచున్నాము. వారు మీకెది కూడదన్నప్పటికిఁ జెడచెవిని బెట్టి వారి ప్రాపే రాజాధిరాజ ప్రాపని తలఁచుకొనుచున్నాము. వారి కాలితాఁకులే శ్రీకృష్ణుని సత్యభామ తన్నినట్లుగఁ బోల్చుకొనుచున్నాము. వారిజాత్యుద్ధరణయే మన పురోవృద్ధికి మార్గదర్శకమగునని యోచించుచున్నాము. కాని మనయీ నిష్కళంకమైన సనాతనమతము నామమాత్రావశిష్టమయియే యున్నదని యించుక యోచించకున్నాము. ఇట్లవినీతిపరులై ధర్మాధర్మవివేచనజ్ఞానశూన్యులై ప్రవర్తించుట కడుంగడు లజ్జాకరము. కనుక నోమతసంస్కర్తలారా! జ్ఞానచక్షువును దెఱువుఁడు వెనుకముందుల నించుక పరికింపుఁడు సనాతన మతస్థాప

నకై దీక్షనుబూని...పత్రికారాజములను బ్రోత్సహింపుఁడు. మనకు మతమే శరణ్యమను నభిప్రాయము ప్రపంచమునఁ జాటుఁడు. అప్పుడే మనము గౌరవమును నిలువఁబెట్టుకొన్నవార మగుదుము.

—♦ యాదగిరి విశేషములు ♦—

శ్రీయాదగిరి లక్ష్మీనరసింహస్వామి యుత్సవము మార్గశిరశుక్లైకాదశీశుక్రవార మారంభింపఁబడియెను. పండితపరిషత్కార్యముగూడ నాఁడే ప్రారబ్ధము. అందుఁ బ్రి ప్రథమ మనుముల లక్ష్మణశాస్త్రిలుగా రుపాసనావిషయిక మంత్ర మంత్రార్థము లందఱికిం దెలియున ట్లుపన్యసించిరి.

ద్వాదశీ శనివారము పగలు గం॥ 3 లకుఁ దదస్యక్షులును శ్రీశ్రీ జగద్గురు పుష్పగిరి సంస్థానపండితులును నగు బ్రి॥ మల్లాది దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిలుగారి ప్రారంభోపన్యాసము బహుశ్రావ్యమై ప్రవిష్టసభ్యులఁ బరమానందభరితులఁ గావించినది. అర్ధకాలమున నఖిలమహర్షులు నొకచోఁ జేరి బ్రహ్మసత్రమను పేరఁ బ్రహ్మవిచారశీలురై యానంద మనుభవించినట్టులే ప్రతివత్సరము నేతదుత్సవాగతులగు పండితులు తమతమ విజ్ఞానము విశదీకరించుచు నజ్ఞుల విజ్ఞులఁ గావించు టవసరము. అట్టిపండితులు వేదవేదాంగవిదులై యుండిన 'జాయమానో వై బ్రాహ్మణ స్త్రిభిర్ ఋణవా జాయతే' యను శ్రుతిరీతి దేవతలకును ఋషులకును బితరులకును బ్రాహ్మణుఁడు జన్మించుటతోనే ఋణపడియుండుటచే యజ్ఞాదు లొనర్చి దేవఋణమును బ్రహ్మచర్యమున ఋషిఋణమును సంతానము గని పితౄణమును దీర్పఁగలుగుదురనియు యజ్ఞములు ద్రవ్యతపోయోగాదిప్రయుక్తములై యనేకభేదములు కలవనియు నందు హవ్యాదిద్రవ్యసాధ్యహవనయజ్ఞమే ప్రాముఖ్యమనియుఁ దద్ద్వారమున దేవలోకదుర్భిక్షము తొలఁగి దేవతలు తృప్తులై వృష్ట్యాదులచే సుభిక్షముఁ బ్రసాదించుటే కాక సృష్టికిని యజ్ఞాదులే హేతువనియు నట్టియజ్ఞముల నాజ్యాదిహవనద్రవ్యముల విధిగా వీతిహోత్రుని ద్వారమున నమరుల కందఁజేసిననే యజ్ఞసిద్ధియగుననియు లోకసామాన్యమగు సామ్యము లుదాహరించుచు నుపన్యసించిరి. బ్రహ్మచర్యేణ ఋషిభ్యయను శ్రుతిచే ఋషిఋణము బ్రహ్మచర్యముచేఁ దీర్పఁదగినదనియు నాబ్రహ్మచర్యముననే వేదాధ్యయన మిమిడియున్నదనియు నధీతిబోధాచరణప్రచారణైరను వాక్యముప్రకార మట్టి వేదవేదాంగముల నభ్యసించుట యితరులకు బోధించుట తదుక్తవిధుల నాచరించుట యొరులొనర్పఁ బ్రోత్సాహపఱచుటఁ బ్రచార మొనర్చుట యను కృత్యములు బ్రాహ్మణున కావశ్యకములనియుఁ బ్రబోధించిరి. పుత్రపౌత్రాది సంతానవంతుఁడై పితౄణవిముక్తుఁడగుననియు యాత్మజిజ్ఞాసగలిగి వైరాగ్యవంతుఁడై శమదమాదు లలవఱచుకొని తీర్థయాత్రాదుల సలుపుచుఁ జిత్తశుద్ధిద్వారమున స్వమతాచార్యానుమతి నతిక్రమించక ముముక్షువై ముక్తుఁడుగాఁగలఁడనియు దివ్యోపన్యాసమును ధీవికాస ముద్దీపింపఁ దెనుఁగున వివరించిరి. ఆపిదపఁ దర్కశాస్త్రపండితులగు శ్రీమ దుభయవేదాంతప్రవర్తక వంగిపురము నరసింహాచార్యులుగారు ముముక్షువు మోక్షాధికారస్వరూపము భగవత్స్వరూపము తత్త్వత్రయజ్ఞానము మున్నగు విషయముల భాష్యప్రమాణపురస్సరముగా నుపన్యసించి పండితసభ్యులఁ బరితుష్టులఁ గావించిరి.

౧౩ ఆదివారము పగలు గం. 10 సమయమున బ్ర. మోసూరి రామనాథఘనపాఠిగారు వేదస్వరోచ్చారణ శిక్షావ్యాకృతిప్రమాణపూర్వకముగా నిరూపించి పరీక్షార్థ్యములకుఁ బదక్రమముల నిరాఘాటముగఁ బఠించుటే కాక ప్రత్యక్షరోత్పత్తిస్థాన దేవతాంగుళీన్యాసాది విషయముల వివరించుచు సాహిత్యపరుని సత్కవితవలెను సంగీతవిదునిస్వర కల్పనవలెను వర్ణక్రమము కల్పించి వైదికవిద్యాప్రభావమును బ్రకటించిరి. గం. 8 ల సమయమున బ్ర. మక్కపాటి సోమసుందరసిద్ధాంతిగారిచే జ్యోతిశ్శాస్త్రప్రయోగమును వారా ద్యుత్పత్తిని యోగశాస్త్రమునకు సమన్వయించుచు నుపన్యసింపఁబడినది. ౧౪ సోమవారము పగలు 10 గంటలసమయమున బ్ర. గౌరిభట్ల రామకృష్ణశాస్త్రిగారు స్వరచితములగు శ్లేషచిత్రిత మృదుమధురపద్యముల లక్ష్మీనృసింహోత్థానవర్ణనము గావించి శ్రావ్యముగఁ జదివి సభ్యుల సంతుష్టుల సలుపఁగలిగిరి. 3 గంటలకు బ్ర॥ వ్యాకరణ శిరోమణి వట్టెము నరసింహశాస్త్రిగారు సరళ సహజస్వభావము ప్రకటించుచుఁ బురుషార్థచతుష్టయమునఁ బ్రథమమగు ధర్మము ప్రతిమానవునకుఁ బరమానుష్ఠేయమనియు నర్థకామపురుషార్థము లనుష్ఠింప నవసరము లేకయే యలవడుననియు మోక్షము స్వవర్ణాశ్రమోచితకర్మల ననుష్ఠించి చిత్తశుద్ధినంది భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యసోపానముల నారోహించుచోఁ బ్రాప్తించుననియు నిత్యకర్మలు స్నానసంధ్యాజపహోమదేవార్చనవైశ్వదేవములను నాలువిధములనియుఁ దత్తదాచరణమువలన బాహ్యశుద్ధియే కాక యంతశ్శుద్ధియు నలవడుననియు సంధ్యావందనార్ఘ్యప్రదానవిధుల వేఱువేఱుగా వివరించుచు వంట చేయుట విసరుట తడుపుట యిల్లలుకుట తెఱుగుట యను పంచసూనలు ప్రతిగృహస్థునకును గల్గును గానఁ దద్దోషనివృత్తికై వైశ్వదేవ మవశ్యాచరణీయమనియు నిత్యకర్మల నీశ్వరార్పణముగ నొనర్చి నిశ్శ్రేయస్సు నందవలయుననియుఁ బ్రతిపాదించిరి. సభాధ్యక్షులగు దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు బలపఱచుచుఁ దత్కర్మానుష్ఠానములవల్ల ఫలము లేదను వారి సంశయము తొలంగునట్లు శాస్త్రమువలనను సామ్యముల వలనను నిరూపించిరి. వ్యాకరణశిరోమణి శ్రీమత్ గోవర్ధనము రామానుజాచార్యులుగారు సహజ గంభీరవాక్చాతుర్యమున వైదికగ్రంథసమన్వయమునకే కాక శబ్దశాస్త్రము సర్వమునకుఁ బ్రాముఖ్యమనియు వేదాంగమగుటచే వేదమువలె విద్యార్థుల కవశ్యపఠనీయమనియు శాబ్దికజ్ఞానము లేనిచో, శ్లో॥ స్వజన శ్శ్వజనో మాభూ త్సకలం శకలం సకృ చ్ఛకృచ్చైవ యనున ట్లపశబ్దము లుచ్చరింపఁబడుననియు విపులముగ హేతువులఁ గనఁబఱచుచు నుపన్యసించి సభ్యులచేతను సభాధిపతులచేతను శ్లాఘింపఁ బడిరి. ౧౫ మంగళవారము పగలు శ్రీ పంగిపురము నరసింహాచార్యులుగారు దేవాలయావశ్యకతా దేవార్చామాహాత్మ్యములఁ గూర్చి యుపన్యసించుచు ననంతుని మహిమఁ దెలియ నశక్యమని పరవ్యూహవిభవాంతర్యామ్యర్చావతారముల స్వరూపములు సశాస్త్రీయముగ నిరూపించుచు భగవాను నిర్హేతుకమగు నపారకృప నవిశేషముగ శ్రీరాముని శరణాగతశరణ్యత నుదాహరించి యర్చావతారమున నఖిలాభీష్టముల ననుగ్రహించుటయ కాక సర్వవిధాపరాధముల క్షమించునని సభ్యుల సంతోషవార్ధి నోలలాడించిరి. దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారీవిషయములనే బలపఱచుచుఁ బ్రస్తుతవైపరీత్యముల శంకించి సమాధానరూపముగ సనాతనుల స్వధర్మనిర్వహణకై పురికొల్పి యాస్తిక

మహాజనుల యవసరకర్తవ్యమును నిరూపించిరి. ఉత్సవమువట్ల నున్నతాధికారముగల బ్రహ్మశ్రీ సీతారామశాస్త్రిగారును మ. శ్రీ. రామదయాళుప్రభృతులగు కమిటీవారును సర్వవిధముల శ్లాఘ్యతరములగు కట్టుబాటులతో గతవత్సరోత్సవమున కేవిధమునను గళంకము కలుగకుండఁ బ్రాజ్ఞనిర్ణయప్రకారము ప్రాచీనపండితుల సత్కరించుటే కాక నవీనులఁగూడఁ బరీక్షింపించి పరీక్షకులు నిర్ణయించిన ప్రకారము సన్మానించి కడుంగడుఁ బ్రశంసితులైరి.

రాళ్ళబండి రాఘవశాస్త్రి,
యాదగిరిదేవాస్థానసభా సహాయకార్యదర్శి.

—♦ వేదపారాయణము చేయని సంస్కృతవిద్యార్థులకు అన్నమిడుట మానివేసిరి ♦—

...మధుర మీనాక్షి దేవాలయమునందు...శరన్నవరాత్రులు ... ప్రారంభించిరి. అందు వేదపారాయణ లలితాసహస్రనామ సప్తశతీ పారాయణాదులను గావించుట కేధార్మిక బ్రాహ్మణుఁడును రాకపోయెను. ఆలోపమును దీర్చుటకై ప్రధానోద్యోగి, ఆర్ యస్ నాయఁడుగా రచటనుండు రామేశ్వరదేవస్థాన సంస్కృతపాఠశాలా విద్యార్థులను బంపవలసినదిగాఁ బాఠశాలాధ్యక్షుల (ప్రిన్సిపాలు)ను గోరిరి. హిందూ రిలిజియస్, ఎండోమెంటుబోర్డువారి సూచనలుగూడఁ బ్రిన్సిపాలునకుఁ జేరెను. అమీఁదఁ బ్రిన్సిపాలుగారు విద్యార్థుల నందఱిని శ్రీమీనాక్షి దేవాలయమునకుఁ బోయి వేదపారాయణాదులఁ గావించిరావలసినదిగా నాజ్ఞాపించిరి. శ్రుతిస్మృతిసదాచారవిరుద్ధముగాఁ బంచములు ప్రవేశించినందున ధార్మికులచే బహిష్కరింపఁబడిన గుడిలో మేము...వేదపారాయణాదులఁ గావింపఁజాలమని వారు చెప్పిరి. విద్యార్థులు చెప్పిన సమాధానము న్యాయ్యమైనందున వారి పోషకులు సమ్మతించి మిన్నకుండిరి. అంత దేవస్థానోద్యోగులు విద్యార్థులకు 45 గుర కన్నము పెట్టుట మానివేసిరి. ఆనాఁడు రాత్రి 10 గంటలవఱకుఁ బస్తుండిరి. ఈవిషయము...కే. ఆర్. వెంకటరామయ్యర్ బియేబియల్ లోనగు మహామహులు ప్రిన్సిపాలుకడకు వచ్చి విచారించి యీపాఠశాల యీదేవస్థానమునకుఁ గాని హిందూ రిలిజియస్, ఎండోమెంటుబోర్డునకుఁ గాని వారి నిర్ణయములకుఁ గాని సంబంధింపదనియు వారు చెప్పినరీతి మీరాచరించుట యన్యాయమగును గాన యథాప్రకారము బీదలగు నీవిద్యార్థుల కన్నపానీయాదు లొసంగ ననుగ్రహింపవలసినదనియు ననేకవిధములఁ జెప్పిరి. కాని ప్రిన్సిపాలునన్నగువారు వినకపోయిరి. అంత ధార్మికవరేణ్యులును దయాళువులును నగు కే, ఆర్ వెంకటరామయ్యర్ గారే తమ గృహమునం దప్పుడు వంటచేయించి విద్యార్థులకు మృష్టాన్నము పెట్టినటులఁ దెలియుచున్నది. ధర్మధ్వంసకుల దౌష్ట్యము నానాఁటికిఁ బెరిఁగిపోవుచున్నది. (దివ్యవాణి)

—♦ ధర్మరక్షణకు, పండితులే సమర్థులు ♦—

(తాడేపల్లి సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు)

నేఁడు ధర్మము తెలియక యల్లాడువారెందఱో కలరు. అనేకములగు నుపన్యాసములు వినుటచే ధర్మమెద్దియో నిర్ణయించుకొనలేని స్థితిలోఁ జాలమంది కలరు.

ఇక్కాలపుఁ బండితులలోఁగూడ ధర్మనిర్ణయము చేయలేనివారు కనిపించుచున్నారు... మతవిషయకసందేహములఁగూర్చి ప్రశ్నించుచో...సరియైన సమాధానముల సప్రమాణముగ నెలవిచ్చు........వారిసంఖ్య స్వల్పమైనది. పూర్వపువారియం దుండెడి వర్చస్సు నాచారసంపత్తి యనేకశాస్త్రపరిచయము సన్నగిలఁజొచ్చినది...పూర్వికుల కుపాసనాబల ముండెడిది. అందువలన శాస్త్రమునందే కాక యెక్కుడు సమర్థులై యుండిరి. నేఁడు సాహిత్యశిరోమణి విద్వాంసులతో సరిపోవుచున్నది. రాజపోషణలేమి యిట్టిస్థితికిఁ గారణమనవచ్చును. ఇంక ననేకములుకూడఁ గలవనవచ్చును. నేఁ డుపాధ్యాయవృత్తివలన జీవనము చేయుచున్నవారైనను మతవిషయములందుఁ బరిశ్రమ గావించుట లేదు. కొందఱుమాత్రమే మతవిషయముల నెఱింగియున్నారు. ధర్మమం దాసక్తి లేకపోవుటయని యూహింపవలసివచ్చుచున్నది. పాండిత్యమునకు భంగకరములు కాఁజాలవుకదాయని ప్రశ్నింతురేమో? పాశ్చాత్త్యపద్ధతులుకూడ నిక్కాలపువారిలోఁ గొందఱియందుఁ గన్పించుచున్నవి. కట్టు బొట్టు మొదలగునవి పూర్వమువలె నున్న నేమిహాని సంభవించుననియో మార్చివైచుచున్నారు. పాశ్చాత్త్యపద్ధతులవల్ల హాని లేకపోవచ్చును. ఏహానికలదని మనసాంప్రదాయముల వీడుట? అర్థము లేకున్నది. సంస్కృతకళాశాలలవల్లఁ గొంత యాచారసంపత్తు నశించుచున్నది. గురువులయొద్ద విద్యనభ్యసించుచున్నకాలమున విద్యార్థులకుఁ బొగత్రాఁగుట మొదలగు స్వేచ్ఛాప్రవర్తనము లుండుటకు వీలులేకుండెడిది. ఋజుప్రవర్తనము లేనిచో విద్య నేర్పరనెడు భీతి యుండెడిది. నేఁ డది శూన్యమగుటచేఁ జెడ్డయలవాటులెన్నియో విద్యార్థిదశయందుఁ బుట్టి విడనాడకున్నవి. కళాశాలవిద్యార్థులలోఁ బొగత్రాఁగువా రనేకులు కలరు. నేఁటి యుపాధ్యాయులఁ గొందఱియం దాచారసంపత్తికూడఁ దఱుగే యనవచ్చును. గురువునందుఁగల లక్షణములు కొన్నియైనను శిష్యునకు సంక్రమించునందురు. కళాశాలలో మతధర్మముల బోధించుట కొకరిని నియమించిన విద్యార్థులు వేఱుగ శ్రమపడ నవసరములేకపోవును. కళాశాలయందు నేర్చువిద్యలోనే విమర్శనజ్ఞానమున్నదని కొందఱందురు. అట్టిచో... కళాశాలలోఁగల బల్లలయొక్కయుఁ గుర్చీలయొక్కయు మహిమమే విమర్శనజ్ఞానమునకుఁ గారణముకావలెను.

పండితులే యిట్లు సత్సాంప్రదాయముల వదలుచున్న నిదియే ధర్మమని భ్రమపడక తప్పదు. నేఁడు సంస్కృతకళాశాలలయందున్న పండితు లందఱుఁ బట్టుఁబట్టిన భవిష్యద్దశకు మహోపకారము కల్గక మానదు. ధర్మము నభివృద్ధి నొందించుటకుఁ గాని క్షీణింపఁజేయుటకుఁ గాని పండితులు కారకులు. కనుకఁ బండితమహాశయు లందఱు మనసాంప్రదాయములయం దుండి యాచారాదిసంపత్తు లభివృద్ధిచేసి యిష్టదేవతాకటాక్షమును సంపాదించి ముందువారలకు మార్గదర్శకులై సనాతనహిందూమతమును గాపాడెదరుగాకయని ప్రార్థించుచున్నాను... నేఁటి యార్యసామాజికులు గావించు ప్రచారములు కొన్ని శ్రుతిస్మృతివిరుద్ధములుగ నున్నవి. (1) వర్ణవ్యవస్థ వృత్తులవలనఁ గలిగినదనుట (2) శ్రీకృష్ణుఁడు పరమాత్ముఁడు గాఁడనుట (3) వేదాధికారము సర్వులకుఁ గలదనుట. ఇత్యాదులకు సమాధానము లుపన్యాసములమూలముగను బత్రికామూలముగను బ్రకటించి మతవిశ్వాసమును, ఆస్తికత్వమును గోల్పోవకుండ భారతీయులను రక్షించెదరుగాకయని కోరుచున్నాను.

కరీమునగరముజిల్లా, పరకాలతాలూకా వెంకటరావుపల్లె దొరవారైన
బీరవోలు రామచంద్రారెడ్డిగారి కొమార్తె

—♦ వివాహాశీర్వచనము ♦—

మ. సిరులం జేయుచు నేలుఁగావుతను శ్రీసీమంతినీ సంగత
స్థిరవత్సుండు సమస్తభూత భువన క్షేమంకరుండైన శ్రీ
హరి వైవాహిక వేదికాస్థితిని ముత్యాల్ బ్రాల దీపించు మా
"సరళాదేవి" "జనార్దనప్రభువు" లశ్రాంతంబు వర్ధిల్లఁగన్. ౧

చ. వరల సరస్వతీ రమల వైభవమున్ లలితా మహత్వమున్
వరుసగనుంట నామగత వర్ణములందునఁ జేర నిచ్చమై
'సరళ' యటంచుఁ జేర్పడెను సంపద సద్గుణముల్ గలట్టి మా
సరళను జేతఁబట్టి శుభసంతతి నొందు జనార్దనప్రభూ ! ౨

సీ. అల శచీదేవితో నాఖండలుని మాడ్కి
సరళతో వైభవ స్ఫురణ నెఱపు.
కలికి భారతితోడఁ గమలజన్ముఁడు వోలె
సరళతో సత్య సంగరముఁ జొనుపు.
అల లక్ష్మితోడ నబ్జాక్షుని కైవడి
సరళతో శిష్టరక్షణము సలుపు.
శైలరాట్కన్యతో శశిశేఖరుని భంగి
సరళతో నైశ్వర్య నిరతి జరుపు.
గీ. అర్క చంద్రాన్వయంబుల కధికమైన
కూచుకుళ్ళ కులంబునఁ గన్ జనించి
తీవు, తద్గౌరవం బింక నెచ్చఁజేసి
ఆయు రారోగ్య మొందు జనార్దనేశ ! 3

చ. వరులగు కూచుకుళ్ళ కుల వార్ధి శశాంకులు బీరవోలు వా
రిరువురు వియ్యమందు టది యేరికి హర్షముఁ జేయఁబోదు ? భా
స్కర శిశిరాంశు వంశముల సఖ్యము వియ్యము మున్ను జానకీ
తరుణి వివాహవేళఁ గద! తద్విధ మియ్యది శ్లాఘ్యమయ్యెడున్. ౪

చ. చతురకవిత్వ మూని కవి శాబ్దికుఁడంచుఁ బ్రసిద్ధినొంది సం
తతము నిజాంప్రభుత్వమున దాతల దేశముఖాంకు లందఱిన్

గృతులుగఁజేసి వారిదగు కీర్తిని సత్సభలందుఁజాట స
మ్మతిగల నా శుభోక్తిఁ దమ మాన్యత హెచ్చు జనార్దనప్రభూ!

విద్వాన్, జయంతి పట్టాభిరామశాస్త్రి.

శ్రీ ర స్తు.

కం. సిరియు జనార్దన దేవుఁడు సిరి యాయు వనామయంబు చేకూర్చి సదా
సరళాజనార్దన వధూవరులను రక్షింతుగాక వారని ప్రేమన్. 1

ఆ. వె. లలిని బార్వతియును లక్ష్మి సరస్వతుల్
హరుఁడు హరి విరించి కరుణఁ బెంచి
స్వపథ మనుసరించి సరళా జనార్దన
యుగళిఁ బరమమైత్రి నుంతుగాత. 2

కం. అమ్మా! సరళా దేవీ! కొమ్మా నాయాశిషములు. కులమునకుం బేర్
తెమ్మా. జనార్దనునకుం గొమ్మవుగానైతి. నీకుఁ గొదవేమమ్మా? 3

సీ రామచంద్రునివంటి భూమీశునకు నేక
పుత్రికవై రహిం బుట్టినావు.
ఖ్యాత పుల్లాంబికా గర్భంపుశుక్తికి
ముత్యంబునాఁ బేరుమోసినావు.
శ్రీజనార్దనువంటి క్షితిపతి పతిగాఁగ
ఎంతయుం బ్రేమ వరించినావు.
అందచందములలో నల రతీదేవికి
తులితగా వెలయంగఁ గలిగినావు.
సరళ మైనది నీసర్వసరణిగూడ.
అభినవసరస్వతి కదమ్మ యరయ నీవు.
మఱియు విరళించి యిద్దాని మనఁగదమ్మ.
అమ్మ ! సరళమ్మ ! నాదీవనమ్ము కొమ్మ. 4

సీ. సత్యశీలాదిక సద్గుణంబులపట్ల
విరళ మాసరళ యోధరణినాథ !
నిజపత్న్యలాచారనిరసనాకర్ణన
తరళ మాసరళ భూసురవిధేయ !
అనుపదస్వాంతసీమార్చ్య మానాపీత
గరళ మాసరళ యోకాళ్యపీశ !

స్వకులానుసరణ సత్సరణి గమించుచో
సరళ మాసరళ యోపురుషవర్య!
అట్టిసరళమ్మ నీచేతఁ బెట్టినాఁడు
రామచంద్రావనీమనోరమణుఁ డిపుడు
ఏలుకొనుమయ్య చక్క నీబాల లీల
కూచుకుళ్ళ జనార్దనకువలయేశ! 5

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి.

శా. శ్రీయు యశంబు నాయువు నశేషసుఖంబు లొసంగి మిమ్ము భ
ద్రాయితమూర్తి విష్టపములన్నిటియందు మరీచికారవ
న్యాయముగాఁ జెలంగు పరమాత్ముఁడు మీ యనుకొన్న రూపరే
ఖాయుతుఁడై నిరంతరముఁ గంటికి ఱెప్పవిధానఁ బ్రోచుతన్. 1

ఉ. పువ్వును దావినా మెలఁగఁబోలును దంపతులన్న భావమున్
మువ్వురుమూర్తులున్ వలపుఁబూని యురోవపురర్ధజిహ్వలన్
బువ్వులబోండ్లఁ దాల్చి పరిపూర్ణముగం బ్రకటించి, రట్టిచో
నెవ్వఁడు పూను వాఁడు కృతకృత్యుఁడనంజను నోజనార్దనా! 2

చ. సరళయటంచుఁ బేరుననె చాటుటకాదు సమస్తనీతులన్
సరళయె, తావకీనగుణసంపదయున్ రుచిరంబె యంచుఁ గొం
దఱు చెలికాండ్రు చెప్పఁగ జనార్దన! నే వినియుంటి. మీర లి
ర్వురు భువి వాక్కు నర్థమును బోలి చరింతురుగాక నిత్యమున్. 3

తే. గీ. తల్లిదండ్రుల కల్లారుబెల్లముగను
పెరిఁగి పుట్టింట మేలనిపించుకొంటి
వమ్మ. మెట్టినయింట నీ వటులె మెలఁగి
కులసతీత్వము నిలఁబెట్టుకొనుము సరళ!

సీ. నీచిఱునవ్వు వెన్నెలతేట కేవేళ
సెలవులే హద్దులై చెలఁగుచుండ
నీపలుకుజుంటితేనెలు నీమనోహరు
చెవికె యాతిథ్యముచేయుచుండ
తలవాకిలిని దాఁటవలయుట పాముప
డగమీఁద నడుగిడుటగుచునుండ
అలుక యేమిటికైన మొలచిన నయ్యది
హృదయంబునందె జీర్ణించుచుండ

తే. గీ తల్లి ! ప్రాసలలోపలి దారమనఁగ
మెలఁగఁదగుఁ బిన్న పెద్దలఁ గులసతిమ
తల్లియనఁ బున్నెముల కల్పవల్లియనఁగ
వరుఁడు మేలన వన్నెయు వాసి యొదవ.

గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి.

—♦ ప్రస్తుతపు సత్కవుల పరితాపము ♦—

ఉ. నన్నయతిక్కనాది కవినాథులు పూర్వము భారతాది వి
ద్వన్నుత గ్రంథజాలముల భాసురరీతి రచించి సర్వలో
కోన్నతి నందినారలని యూరక వ్రాయుట పిష్టపేషణం
బన్నిటికంటె నూత్న విషయం బది యేదొ విచార్య మీాయెడన్. 1
చం. అరయ నుపాసనాబలమహత్త్వముచేఁ బ్రతిభాప్రకర్షవి
స్ఫురణము గల్గి నైకవిధసుందర కావ్యములన్ రచించు ధీ
గరిమ గలట్టి ప్రాక్కవులకంటె రసోచితరీతి నెన్నియ
క్షరముల కన్నిలక్షల నొసంగిన భోజుఁడె వందృఁడౌఁగదా! 2
ఉ. కారణ మేమనంగ బహుకావ్యరసోచితశైలి నిర్మలో
దార సుధాసమాన కవితా విగళ న్మకరందవాహినీ
ధారల మాధురీరుచికిఁ దన్మయుఁడౌచు యథోచితంపు స
త్కారములం గవుల్ వడిన కష్టమెఱింగిన దాతయాటయే. 3
ఉ. అట్టి రసజ్ఞుఁడైన వసుధాధిపుఁ డిప్పుడు కంచుకాగడాల్
వెట్టి పరీక్షఁజేసినతు వెట్టితనం బగుఁగాని కంటఁగ
న్పట్టునె? వట్టి మాట. కవిభాగ్య మ దంతటితోడఁ బోయె. ఇ
ప్పట్టున నేను సత్కృతిని వ్రాసినమాత్రము లాభమున్నదే ? 4
చం. సరసతగల్గినట్టి కవిచంద్రులుగూడ వివేకులయ్యు మ
త్సరమున లోనఁ గుంది పరసత్కవిసత్కృతి భావవైఖరీ
గరిమ నెఱుంగలేరు. కలికాల మదిట్టులు గాలుచుండె. ఎ
క్కరణి మదీయ నూత్నకృతి గౌరవమందునొ తోఁచకుండెడిన్. 5
ఉ. ఆరయ నాకుఁ బూర్వజనురార్జితపుణ్యవిశేషలబ్ధ సం
స్కారపరీమళంబుననొ కాక హయాననదైవమంత్రసం
ధారణవల్లనో బహుబుధప్రవరార్చనచేతనో మహా
ధారగలట్టి సత్కవిత దా లభియించె విచిత్రవైఖరిన్. 6
చం కలమును బట్టుకొన్నఁ దుర గాననమంత్రసదానుభావనా
బలమున వ్రాయుచుండుదును భాసురరీతి నిసర్గధోరణీ

లలితములైన పద్యములు లక్షలకొద్ది. మఱేమిలాభ మీ
కలియుగమందు ? నేఁబడిన కష్ట మెఱిఁగెడి దాత లుండిరే ! 7

ఉ. కాలము సూడ నిద్ది కలికాలము గావున దీని నమ్మఁగాఁ
జాలరు కాని పూర్వమున సత్కవు లందఱుఁగూడ నేమహా
కాళినొ పూజచేసి బహుళకమ్రకవిత్వము నొంది గొప్పగ్రం
థాళిని వ్రాసినారమని నమ్మినవా రిది నమ్మకుందురే ? 8

చం. అదియునుగాక పూర్వకృతు లన్నఁ బురాకవులన్న గౌరవా
స్పదములుగాఁగ నెన్నుదురు పండితపామరు లెల్లఁగూడ. అ
య్యది పరిపాటియయ్యె జగమందున. నూత్నకవిత్వమన్న స
ద్హృదయముగూడఁ గుంటువడు. దీనికి హేతువు కాలమేకదా ! 9

ఉ కాలముగాదు, పూర్వకవికావ్యము లన్నియు గొప్ప గొప్ప భా
వాలకుఁ దావలంబులని పల్కుదురా? అది పాటిగాదు. సు
శ్రీలు సెలంగునట్టి కవిశేఖరు లెన్నటికైనఁగాని యే
మూలనొ యుందురంచు భవభూతిమహాకవి చెప్పలేదొకో ? 10

ఉ. కావున నేను జెప్పునది, కాలముచేతనె మంచి చెడ్డ సం
భావనఁజేయఁగూడ దది పామరపద్ధతి ప్రాజ్ఞులీనవా
చావిషయజ్ఞులై రసవిచారణఁ జేయఁగలట్టివాఁడె మే
ధావి. యశస్వి. సత్కవి. ప్రధానుఁడు. మిక్కిలి వందనీయుఁడున్. 11

ఉ. కాలము మాఱిపోయె. కలికాలము చూడఁగ రానురాను బా
పాలకుఁ దావలంబగుటఁ బాడయిపోయెను. దానధర్మ స
త్యాలన దాఁగుకొన్నవి. వృథాశ్రమయానుగదా మదీయ మీ
లీల దివానిశంబు మృదురీతిఁ గృతుల్ రచియించు టారయన్ ! 12

ఉ. రాయలు దాటిపోయె. కవిరాజుల భాగ్యపురేఖ మాయమై
పోయె. తదీయ దివ్యమహిమోన్నతిచాటెడు రాజు తిర్గి లేఁ
డాయె. కవుల్ దరిద్రులగు చాశ్రయ మెచ్చుట లేక లోన హా
హాయని కుందుటాయె కవులాటయుఁ బ్రాకృతకర్మ మేచుఁడీ. 13

ఉ. ధోరణి సంతతంబు హృది దొర్లుచునుండును. వ్రాయఁబోవ సం
సారపు బాధ లేమియును సాఁగఁగనీయవు. ఊరకున్న మం
దారమరందతుల్య కవనంబును జూచినయప్పుడెల్ల నే
నారయఁ దీర్పరాని హృదయవ్యథచేతఁ దపించుదుం జుఁడీ ! 14

చ. మునివర! రామసచ్చరితముల్ రచియించితి పూర్వభాగ మ
త్యనఘముఁ గర్మబోధకము, నవ్వలిభాగము జ్ఞానబోధకం
బును, విడువంగఁ జెల్ల దది ముక్తినిదానము, నావచేత వా
ర్ధినివలె దీన లోకము తరించును సంసృతి సంకటంబులన్. 59

చ. అని యజుఁ డానతిచ్చిచనెనంచు వచించి మహాత్మ! నాకునున్
ఘనకృపతోడఁ దెల్పుమిఁకఁ గంజదళాక్షుఁడు రామచంద్రుఁడున్
జనసుతవర్తనుల్ త దనుజన్ములు, తత్పితరుల్, వసుంధరా
తనయయు, నన్యు లేగతిని దాఁటిరి సంసృతిసంకటంబులన్? 60

క. అనియడుగు భరద్వాజుని ఘనభక్తికి సంతసించి, కమలాసను నా
జ్ఞను మస్తకమ్మునన్ జేకొని యిటు నుడువంగఁబూనుకొంటి నృపాలా!

వ. వత్సా! మోహనిరాకరణసమర్థం బగు పరమార్థంబు నుడివెద నా
కర్ణింపుము. తొల్లి శ్రీరామచంద్రుండును భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్ను
లును గౌసల్యాసుమిత్రలును, సీతయు, దశరథుండును, కృతాస్త్రావి
రోధు లనురామమిత్రులును, వసిష్ఠవామదేవులును, ధృష్టి, జయంత,
భాస, విజయ, విభీషణ, సుషేణ, హనుమ, దింద్రజిత్తు లనునష్ట
మంత్రులును, బోధపారంబు గాంచి రాగరహితసమచిత్తులై ప్రారబ్ధ
మాత్ర మనుభవింపుచు సంసృతిం దగులువడక జీవన్ముక్తులై మెలం
గిరి. నీవును వారల తీరున స్మార్తలౌకికకర్మంబులు నిర్వర్తించుచు
ననాసక్తుండవై చరియింతువేని సంసారసంకటంబునుండి ముక్తుఁడ
వయ్యెదవు. 62

క. ఘనసంసారాంభోనిధి మునిఁగిన నరుఁడైనఁ దత్త్వముల్ దెలియునెడన్
గనఁ డెట్టిశోకదైన్యము లనవరతముఁ దృప్తచిత్తుఁడై యుండుఁజుమీ.

వ. అనిన విని భరద్వాజుండు 64

క. మును జీవన్ముక్తస్థితి నినకులతిలకుండు రాముఁ డెనసినమార్గం
బును దెల్పి నన్ను సుఖిగా నొనరింపఁగదయ్య దేశికోత్తమ!యనుడున్.

వ. నే నిట్లంటి. 66

ఉ. ఆకృతిలేని యాకసమునందు భ్రమంబునఁ జేసి నైల్య మా
లోకితమైనకైవడిని లోకము బ్రహ్మమునందుఁ దోఁచు భ్రాం

త్యాకలనంబుచే, నెఱుకనంది పునస్స్మృతి లేకయుండ నా
లోకము విస్మరించులె వెలుంగును ముక్తి యనంగ సన్మతీ! 67

తే అమలవర్తన! దృశ్యనాశమునఁగాని
యెనయఁగారాదు తన్ముక్తి యెవరికేని
యెన్నఁడేనియుఁ, గావునఁ దన్నిమిత్త
మాత్మబోధంబు సాధింపనగును నీవు. 68

క. ఆయాత్మజ్ఞాన మిమ్మా యాయతశాస్త్రమునఁ గలుగు; నటుగావున శ్ర
ద్ధాయుక్తి దీని విన నది పాయక నీకొదవు, పొందఁబడ దితరములన్.

తే. కనుల కగపడునట్టి యాకసపు నీలి
మము విచారణచే నసత్య మగురీతి
దృశ్యముగఁ దోఁచుజగమెల్ల దీనివలన
ననఘ! మిథ్యగ ననుభవమునకు వచ్చు. 70

చ కనఁబడునట్టి దెల్లయును గల్లయటం చెఱుకన్ ఘటించి నీ
మనముననుండి దృశ్యమును మార్జనముం బొనరింప నిర్వృతిన్
గనెదవు, గాని శాస్త్రచయగర్తములం బడుదేని సౌఖ్యమున్
గనుగొనలేవొకింతయును గల్పశతంబులకైనఁ బుత్రకా! 71

వ. అశేషవాసనాపరిత్యాగంబ మోక్షంబని పెద్దలచే నుడువంబడు. అయ్యది విమలచిత్తైకలభ్యంబు. శీతసమయాపాయంబున హిమంబు రూపుమాయుతెఱంగున వాసనాక్షయంబునఁ జిత్తంబు సత్వరంబుగ నశించు. ముక్తాహారం బంతర్నివిష్ట సూక్ష్మతంతువువలన నిలచియుండురీతి భూతపంజరంబగు దేహంబు వాసనాబలంబున నిలచియుండు. అట్టివాసన శుద్ధమనియు మలినమనియు ద్వివిధంబు. అజ్ఞానరూపయు నహంకారశాలినియుఁ బునర్జన్మకారిణియు నగునది మలినవాసన నాఁబడు. వేఁచిన విత్తనంబులపగిదిఁ బునర్జన్మాంకురశూన్యయై దేహధారణైకస్థితియై తత్వజ్ఞానరూపయగునది శుద్ధవాసనయనంబడు. విజ్ఞానసంపన్నులగు జీవన్ముక్తులయం దియ్యది త్రిప్పి విడిచిన చక్రంబునందలి భ్రమణంబురీతి దేహపాతపర్యంతమాత్రవర్తిని యగుఁగాని పునర్జన్మకారిణి కాదు. శుద్ధవాసనులై

జన్మానర్థభాజనులు గాక జ్ఞాతజ్ఞేయులగు పండితోత్తములు జీవన్ముక్తు లనంబడుదురు. 72

క. జీవన్ముక్తిపదము మున్నే విధమున రామచంద్రుఁ డెలమిఁ గనియె నీ
కావిధముఁ దెల్పెదను విను మా వత్స! జరామరణభయాపహమగుటన్.

క. ఈ మంగళకరమగు శ్రీరామక్రియ మెఱిఁగినన్ భరద్వాజమునీ!
నీమది కెఱుఁగందగినది యేమియు మిగులంగఁబో దిఁకెన్నటికేనిన్.

—♦ శ్రీరాముఁడు తీర్థయాత్రచేయుట ♦—

శా. రాజీవప్రతిమానలోచనుఁడు శ్రీరాముండు పిత్రాననాం
భోజాతార్కుఁడు దేశికోత్తమ పదాంభోజాంతికంబందు వి
ద్యాజాలంబు సమస్తముల్ గఱచి, ధీరాగ్రేసరుండై గుణ
భ్రాజిష్ణుండయి వచ్చె గేహమునకున్ బ్రాజ్ఞాళి లగ్గింపఁగన్.

వ. అంత నక్కుమారశేఖరుం డమితోభయుండై. 76

ఉ. భ్రాతలఁగూడి యాడుచును బాడుచుఁ గేళిసరోవరంబులం
దీఁతలువేయుచున్ మదకరీంద్రహయా ద్యధిరోహణక్రియా
చాతురిఁ జూపుచున్ నిగమశాస్త్రపురాణరహస్యచర్చలన్
బ్రీతినొనర్చుచున్ వివిధరీతులఁ గేళివిలాసలోలుఁడై. 77

వ. కాలంబుఁ గడపుచు నిజజనకుండు సకలజనరంజకుండై ధరాపాలనంబు సేయుచుండ నొక్కనాఁడు. 78

మ. తనచిత్తంబునఁ బుణ్యతీర్థముల సందర్శింపఁగాఁ గోరికల్
జనియింపన్ బితృపాదుఁ జేరి నఖకింజల్కంబులన్ గ్రాలు త
ద్ఘనపాదాంబుజయుగ్మముం దరుణచక్రాంగంబు క్రొందమ్మి జం
టనుబోలెన్ గ్రహియించి పల్కెనిటు విన్నాణంబు దీపింపఁగన్.

మ. జనకా! పుణ్యమునీశ్వరాశ్రమములున్ సత్ క్షేత్రముల్ తీర్థముల్
వనముల్ దేవగృహంబులుం గనఁ జనన్ వాంఛింతు, నీ నాఁడు ప్రా
ర్థన కంగీకృతిఁ జూపఁగావలయు, మున్ ధాత్రిన్ నినున్ వేఁడి యే
రును వైఫల్యముఁగాంచరం చనుకుమారున్ తేఁడు మన్నించుచున్.

క ఎన్నఁడు నెద్దియు నడుగని
చిన్నికొడుకు తలఁపు వెస వసిష్ఠునితోడన్

విన్నపముచేసి కూరిమి
నన్నా ! చనిరమ్మటంచు నానతియిచ్చెన్. 81

వ. అంత నొక్కశుభముహూర్తంబున. 82

మ. అనుగుందమ్ములు భూసురోత్తములు సౌహార్దంబునం బోల్పు రా
ట్తనయుల్ కొందఱు వెంబడింప నిజమాతల్ మంగళాలంకృతా
త్ముని గావించి కవుంగిలించుకొని ముద్దుల్ వెట్టి దీవింప బ్రా
హ్మణులున్ స్వస్త్యయనంబొనర్పుచు నమోఘాశీస్సులన్ జేయఁగన్.

సీ. సంతసంబునఁ బ్రజల్ సకలవాద్యవిశేష
శుభనినాదంబుల నభము నింప
కనుదమ్మిదల సోయగపుఁదేనె గొనురీతిఁ
బురవిలాసినులు సాదరతఁ జూడ
వలిమలపయి మంచువడువున మెయినిండ
జనపదాంగనలు లాజలను గురియ
వినతి సంప్రీతులై వివిధమంత్రంబుల
నుర్వీసురేంద్రు లాశీర్వదింప

తే. దశరథవసిష్ఠు లమితవాత్సల్య మొప్ప
శిరము మూర్కొని దీవించి సెలవొసంగ
రామచంద్రుండు జగదభిరామలీలఁ
దీర్ఘయాత్రకునై బయల్దేఱె నెలమి. 84

వ. ఇట్లు వెడలి, నిజకోసలమండలంబు గడచి జీర్ణారణ్యంబుల నతిక్రమించి

ఉ. స్నానములున్ జపంబులును సాధుసపర్యలు దేవతార్చనల్
ధ్యానములుం బొనర్చుచు సురాయతనంబులు పుణ్యతీర్థముల్
మౌనివరాశ్రమంబులును క్ష్మాధరముల్ వివిధంబులౌ నర
ణ్యములు నబ్ధితీరములు సానుజుఁడై తిలకించి వేడుకన్. 86

సీ. మందాకినీవారి మజ్జనం బొనరించి
యమునా పవిత్రతోయములఁ గ్రుంకి
చంద్రభాగా పయస్స్నానంబు గావించి
యలసరస్వతి నీరమందు మునిఁగి

సీ. గజకర్ణముల కింత గల్గినఁ గల్గనీ
కలికినెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
కమల నాపున కింత గల్గినఁ గల్గనీ
కాంతనెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
చలదళంబుల కింత గలిగినఁ గల్గనీ
లలన నెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
కాఱుమించున కింత గల్గినఁ గల్గనీ
పడఁతి నెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
జలదముల కింత గలిగినఁ గలుగనిమ్ము
కమలనేత్రల మదికి నిల్కడలు లేవు
కావున వధూటికల యిచ్చకంబులెల్ల
విశ్వసించిన మగవాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు. 25

క. బిసరుహానయనలు మాయా
గ్రసులౌ. పుఱివారి పొందు గారాదె కదా !
అసమాన మనీషాఢ్యులు
వసియింతురె యాఁడుప్రతిమ వ్రాసిన యింటన్ ? 26

క. కావున వివాహవిచ్యుతి గావించితి ననుచుఁ బలుకఁగా వారలయో!
దేవా ! సర్వజ్ఞుఁడ విటు లీవాక్యముఁ లాడవచ్చునే యివ్వేళన్. 27

తే. ఎంచిచూచిన నూట వెయ్యింట నొకతె
కాక పతులెల్ల జారసంగమమునైక
పరతఁ జెందిన వాన లేకరణిఁ గురియు ?
పంట లేచందమునఁ బండుఁ బార్థివేంద్ర ! 28

క ఇలువడసియు మానుషమున్
కలరాజులయిండ్లఁ గన్యకలు పుట్టునెడన్
తెలిసిన వరించి మఱి వా
రల నగరికిఁ దెచ్చి పెనుపరాదా చాలన్ ? 29

వ. అని నిర్బంధించిన నయ్యభిమానధనుం డియ్యకొని సమన్వయమా
న్యులగు రాజన్యుల కన్యాజనంబులం బ్రతీక్షించుచుం బుట్టిన
యప్పుడ సూతికాగృహంబులు సొచ్చి బాలికాచతుష్టయంబుం బరి
గ్రహించి నిజగేహంబునకుం దెచ్చి వియచ్చరపథావరోధి సాలనిక
రంబగు నంతఃపురంబున వేఱువేఱ గృహంబుల నునిచి క్రమక్రమం

బున మదనసేనయు మంజువాణియు మణిమంజరియు మకరందయు
నను నామంబు లిడి పోషింప నొక్క దాదిం గట్టడసేసి కొండొక
కాలంబునకు జవ్వనంబు నివ్వటిల్లిన నవ్వేలందులకుఁ గ్రమంబున నను
దినంబునుం గామోపభోగంబులం బ్రమోదంబావహిలం జేయుచు
నప్రమత్తుండై యుండె అంత 30

క. ఆకామినులధిపతిరతి నేఁకట దీఱమి మనోభవేషువితానం
బేకత నొందఁగఁ బరసురతాకాంక్షాయత్తచిత్తలై నెవ్వఁగలన్. 31

సీ. మగవారిఁ జేయక మము నాఁడువారిఁగా
ఈరీతిఁ బుట్టింపనేల యనుచు
పుట్టించెఁబో, సాధుపురుషుతోడుతఁ గూర్ప
కీక్రూరుతోఁ గూర్పనేల యనుచు
కూర్చెఁబో, పరిపాటి కొంపలోఁ గూల్పక
ఈదుర్గమునఁ ద్రోయనేల యనుచు
త్రోచెఁబో, దయఁజూచి ఖేచరత్వమొసంగ
కీ మానుషం బీయనేల యనుచు
వారు రేలుఁ బవళ్ళు దుర్వారఘోర
కోపమునఁ బల్కెడు దురాపశాపములఁ బ
యోరుహాసనుఁ డేమిగాకునికి, పలుకు
టువిద తాటంకకరణ ముహూర్తమహిమ. 32

తే. వారలీరీతినుండ దుర్వారచోర
గతులఁ బ్రతిలేనివాఁ డొక్క కన్నగాఁడు
కార్యసాధకుఁడనుపేరు గలుగువాఁడు.
వాఁడు తత్పురి కాళికావసతిఁ జేరి. 33

కం. ఈరాజునగరి కలిమి కు
బేరుని బొక్కసము. కన్నఁబెట్టిన ధన మ
వ్వారిగ దొరకున్. మద్గృహ
దారిద్ర్యం బపుడుగాని తలఁగదటంచున్. 34

కం. రే లెవ్వరుఁ గనకుండఁగఁ గాళీదేవిం బెకల్చి కడ నుంచి తదా
భీలస్థానము మొదలుగఁ దాలిమితో నేలమాలె ద్రవ్వఁగఁదొడఁగెన్

కం. పగ లెల్లం గాళిక మె
చ్చుగ బిలముఖమున నమర్చుచున్ వాఁడొక నా

లుగుదినములలో నరపతి
నగ రంటంగం దర్శివ్వేం దెగువ నాటుకొనంగన్. 36

తే. ఇదియె ధనమున్న గృహమని యెంచి యచట
నిర్గమద్వార మెడలించి నెమ్మి వెడలి
దైవవశమున మదనసేనావధూటి
పడుకయుల్లోట నిలిచి విభ్రాంతుండగుచు. 37

ఉ. పానుపుమీందం గెందలిరుబాకు వజీరుని బాహువైభవ
శ్రీనిధియైన య మ్మదనసేనం గనుంగొని పొంగి నాకుం జే
కానుకం జేసె నీనృపతికామిని నాదగు భాగ్య, మెంత సొ
మ్మైన నదేల దీని బిగువారెడుకౌంగిటం జేరంగల్గినన్ ? 38

చం. అని తలపోయ వాని పొలు పద్దిరపాటునం జూచి విస్మయం
బనుపమలీల దొట్టిన భయంబును జిల్లరసేయ వాని నె
ల్లను గడంద్రోచి యీపురుషలాభము దైవము గూర్చెనంచు మిం
చిన తమి యాన న మ్మదనసేన మనోభవదూయమానయై. 39

ఉ. గ్రక్కునం గౌంగిలించి తలంకన్ వల, దెవ్వండవైన నేమి నా
చిక్కనిగబ్బిగుబ్బలకుం జిక్కితి, వెక్కడంబోవవచ్చు, నా
అక్కఱందీర్పవచ్చిన లతాంతకృపాణివి నీవె, నీకు నే
డక్కితినంచుం బ్రేమ నిగుడం బుపుపాన్పునం జేర్చి యచ్చటన్. 40

క. అనిరోధచుంబితాధర మనివార్యోపర్యధఃక్రియావిష్కరణం
బనితరపూర్ణానందం బనందగు రతి నవ్వధూటి యతనిం గలసెన్.

తే. కలసి యిట్టు లలభ్యయోగంబు దొరకె
ననుచు వెఱంగంది యిట కెట్టు లరుగుదెంచి ?
తెవ్వండవు నీవు ? నీకుం బేరేమి ? యనుచు
నడిగి యంతయుం దెలిసి నెయ్యమున మఱియు. 42

కం. తను రాజు చెట్టంబట్టిన
యనువును జిరకాలకాంక్షితాన్యజనాలిం
గనతియును దెలిపి యది నేం
డొనంగూడెన్ నిన్నువంటి యోఱపఱికతనన్. 43

తే. రాజకులవర్యుం డాత్మభార్యాచతుష్క
నిలయముల వర్సవెంబడి నిద్రసలుపు.

ఆతఁ డిటు రానిదినములయందు వచ్చి
ఇచట సంభోగ మొసఁగి న న్నేలుకొనుము. 44

మ. అని ప్రార్థించినఁ గార్యసాధకుఁ డమందానందముం జెంది చం
దనగంధీ! అనుబంధినై తిఁగద నీతారుణ్యవిస్ఫూర్తికై,
అనగమ్యం బిది, ఇందు రా వెఱతు, ఉండన్ వచ్చుఁ గాళీనికే
తనసీమన్ దిన మీవు మత్కృతబిలద్వారంబునన్ వచ్చినన్. 45

చం. అన విని పొంగి యా మృదుతరాంగి తరంగితసంభ్రమాప్తి నా
యన వెనువెంటఁ దత్కృతబిలాధ్వగతిన్ ఘనసాధ్వసప్రదం
బనఁజను కాళికాగృహగుహాంతరభాగముఁ జేరి చీఁకటుల్
పెనఁగొనఁ దూర్పుమూల రతిలీలల జారునిఁగూడి వేడుకన్. 46

కం. బిలమార్గంబునఁ గ్రమ్మఱ
నిలయము నేరంగఁ జని ఘనీకృతమోహా
కుల మొరు లెఱుఁగనికైవడి
అల చోరుని విడక యాలతాంగి మెలంగెన్. 47

తే. మహిప! అంతట నయ్యభిమానధనుని
రెండవ సుపాణి మరుని కూరిమిపటాణి
మంజువాణి మనోవ్యథ నగక అవున
పడినగతి నుండఁ దత్పురప్రాంతసీమ. 48

తే. ఏటిదరి నొక్కసన్న్యాసి యింపునింపు
మఠము గావించుకొని శాస్త్రి మంత్రతంత్రి
వేదవేదాంతవిద్బ్రహ్మ వేతృగరిమ
ఇతని కెనలేదనఁగ వార్తకెక్కి వెలయు. 49

తే. త్రిషవణస్నానములు నిష్టదేవపూజ
గ్రంథపారాయణముఁ బరబ్రహ్మచింత
భైక్షభుక్తి హారీతకీభక్షణంబు
అజినశయనంబుఁ గల్గి యయ్యతి వాసంగు. 50

కం. ఆసమయంబున భృగుఁడను
భూసురుఁ డొకఁ డొక్కకార్యమునకై తమితో
ఆసన్న్యాసికి నంతే
వాసిత్వము మెఱయఁగా ధ్రువంబున మెలఁగున్. 51

—♦ చతుర్థుఁడు ♦—

చినప్పయ్యతరువాత మా పినతండ్రికి సదాశివుఁడు చతుర్థుఁడు. వాని పురిటి లోనో యేడాదిలోపలనో మా పినతల్లి చినపేరమ్మ తనువు విడుచుటయు మేనమామ పప్పు సాంబయ్య భార్య సుబ్బమ్మ కాఁబోలు స్తనంధయత్వమునఁ దాఁ బోషించిన దఁట. తరువాతఁ దండ్రియే తంటాలుపడి తక్కుంగల తనయులతోపాటు తత్తనయుని గూడఁ బెంచుకొనియెను. ఉపనయన మొనరించెను. కాని చదువుసంధ్య లేమియు సదాశివునకు సంప్రాప్తింపవు. శుద్ధమూర్ఖుఁడు. ఆమూర్ఖతలోఁగూడ నబ్బచూట వాఁటి యు నదియు నిదియు నయ్యకు నన్నలకుఁ జెప్పకుండ హరించియు నపమార్గము పట్టెను. అట్టిపట్లనే యొకమాటు నేను జినప్పయ్యతో నపుడుండు చెలిమిని బాప మాజడుని- బరిహరించితిని. అట్టివాఁడయ్యు నన్న చిన్నయప్పయ్య పెండ్లికిఁ బెద్దయన్న వెంకట రామయ్యతోపాటు ప్రతిఘటింపక తాకట్టుపత్రముపై దస్కతు పెట్టి తగుసాయ మొన రించెను. పెండ్లిపేరంట్రములు లేక యిట్లే వీఁడు పెరిఁగి పెరిఁగి పిచ్చివాఁడయ్యెను. ఆత్మీయగ్రామము గృహము విడిచి యట నట నటించెను. వరుసగా వర్ణభ్రష్టుఁడే యయ్యెను. అట్లయ్యు నస్మద్గ్రామమున కరుదెంచుచుండుటయు నన్న చిన్నప్పయ్య యెన్నియో బుద్ధులు చెప్పి యింట భద్రముచేయుచు వచ్చెను. పినతండ్రి తనయుఁ డగుటఁ బ్రేమ విడలేక మంచిమార్గమునకుఁ దెత్తమని మాయన్న వెంకటప్పయ్యగూడ మఱిమఱి యత్నించెను. ఎవరెంతయత్నించినను నివ్వాఁ డితరవర్ణభిక్ష కేవగింపక చరించి చరించి జాడలేకుండఁ జనియెను. రమారమి వింశతివత్సరముల ప్రాయముననే వీనిచరిత్ర ముగిసెను. విస్మరింపఁబడియెను.

—♦ మాతులుఁడు (మేనమామ) ♦—

ఆ. గౌరిపెద్దివంశకలశాబ్ధికిం జందమామ నాదు మేనమామ, మఱియు
అప్పయాభిధానుఁ డల్ల భరద్వాజమౌనిగోత్రపద్మభానుఁ డతఁడు.

పరంపరాగతమగు నరసరావుపేటతాలూకాలోని నకరకల్లే నా మేనమామ గ్రామము. ఈయన పరంపరాగతమగు పౌరోహిత్య మున్నను వ్రాఁతపూఁతలలోనే చేతనైనంత పాటుపడి జీవితము గడపెనఁట. పౌరోహిత్యము తండ్రి పట్టాభిరామ య్యయుఁ దదనంతరము తనయులును నొనరించుచు వచ్చిరఁట. ఏసందర్భములోనో సమయమునకు వారు లేక వేనియింటికార్యమునకో తానే పోవలసిరాఁ దత్సలప్రాప్త తండులాదికము మూటగట్టుటయే తెలియమిని స్వగృహమునకుఁ జేరులోపలనే ముడి యూడిపోయి పుడమిపై నవి పడిపోయెనఁట. అన్యవ్యవహారము లంతగా లేని యకా లమునం దప్పులిచ్చువారి పత్రము లన్నియు నకరకంట నాయననే వ్రాయుచు యశ మార్జించెనఁట. ఇట్లని మాయమ్మ యీయనచరిత్ర చెప్పుచుండెడిది. అస్మత్పంచవర్ష ప్రాయముననే యీయన యమరపురి కరుగుటచే నంతకెక్కువ యవిదితము. ఆయన రాజమ్మయనునామెను బ్రథమము పెండ్లాడెనఁట. ఆయమ యెవరియింటియాఁడు బిడ్డయో యెఱుఁగము. ఆకె సంతతిపడయక మునుపే స్వర్గతయగుటయు మా మేనమామ మరల మా మేనయత్త పుల్లమ్మను బెండ్లాడెను. ఆమె కక్కడిపేరో యిక్కడిపేరో జానకమ్మయనికూడ జనులు వాడుచుండిరి. ఆభార్యయందే యాత్మజుల మువ్వురను నాత్మ జల ముగురను నాయన కనియెను. అందుఁ బెద్దయగు కోటయ్య మా యక్క పెనిమిటి.

సదాశివయ్య తరువాతివాఁడు. ఈయన లౌకిక వైదికముల రెంటను నేకాలఁ దిరోగా పరివేశము కలవాఁడు. జాతకముహూర్తభాగములు చదివి జాతకములు వ్రాయుటకును ముహూర్తములు పెట్టుటకును సమర్థుఁడై యుండెను. మా పెద్దయన్న యాంజనేయులును నీయనయు జ్యోతిశ్శాస్త్ర మొకచోటనే చదివియుండిరఁట. సకరకంటి వైశ్యగృహములలోని సకల శుభాశుభ కార్యములును జాలకాల మీయన చేయించి సన్నుతి గన్నవాఁడు. లైసెన్సుగుమాస్తాగానుండి లౌకికమునఁగూడ లబ్ధప్రతిష్ఠుఁడైన వాఁడు. ఆత్మజను బదులిచ్చి యన్న కోటయ్యయే యీయనకు వివాహము విధించెను. వివాహిత సర్వారావుపేటతాలూకా బల్లికురవగ్రామనివాసి యినుపకుతికె వెంకటభట్ల తనూజ మహాలక్ష్మి. అది కొంతకాలము కాంతుతోఁ గాఁపురముచేసి తనయ నొక్కరితమాత్రము కని తనువు విడిచెను. ఆ తనయపేరు సుబ్బమ్మ. దానినే బదులిచ్చి తండ్రి మరల వివాహము చేసికొనియెను. చేసికొనినఁ జేసికొనియెఁ గాని యవ్వివాహాతురతచే "పితా పుత్రం" అను పెద్దల వాక్యము ననుసరించి చదువుసంధ్యలు గలవానికిఁ గాకున్నను సర్వసామాన్యునకైనను నీయక యున్మత్తున కొసంగెను. అతని నివాసము గుంటూరుతాలూకాలోని యనమదల. పేరు దెందుకూరు సుబ్బయ్య. బట్టయూడఁదీసికొని పరుగులెత్తునంత యున్మత్తుఁడు గాకున్నను బనికిమాలినవాఁడు. ధనమును భద్రపఱచుకొనలేనంత పనికిమాలినవాఁడు గాకున్నను వదరుబోతు. అట్టివాని కాత్మజ నిచ్చి యతని యనుజ లక్ష్మమ్మ నర్ధాంగి నాచరించుకొనియెను. అది యౌవనవతి యైన యనంతర మంత తెలివికలది కాదని కలసిమెలసి వర్తింపకయే కాలము గడపెను. అది యత్యంతము ననుచితమని యగపడినప్పు డెల్ల నే నఁజొచ్చితిని. ఏమేమియో బోధించితిని. బోధింప బోధింప బుద్ధి మరల్చుకొని కాంత లక్ష్మమ్మతోఁ గాఁపురము చేసెను. అది యీకాలపు టింతి గాదని యెక్కువ మక్కువఁ జూపకున్నను దాంపత్యధర్మము తప్పక నడపెను. అది యమాయికురాలే కాని యాడుది యాచరింపనగు పాకము మున్నగు పనిపాటలు పచరింపఁగలిగినదే. భోగము మెఱుఁగులు పొనరించుకొనకున్నను గులస్త్రీగుణములకుఁ గొదవలేనిదే. ఇట్టిదానితో నీయన 20, 30 ఏండ్లు కాఁపురము చేసి యేడ్గురు బిడ్డల నెనయఁగలిగెను. లైసెన్సుగుమాస్తాపని చేసియుఁ బౌరోహిత్యము పచరించియు బహుకాలము భార్యాపుత్రులఁ బరిరక్షించుచు నకరకంటనే సుకముండెను. ఈయన యీభార్యవలనఁ గన్న సంతతిలో మహాలక్ష్మి పెద్దది. దానిని దల్లి యాంతరంగికాంగీకారముతో మేనమామ దెందుకూరు రామస్వామి తండ్రికిఁ దెలియకుండ నెత్తుకొనిపోయి తాఁ బెండ్లాడెను. అడిగిన నిచ్చుట కంగీకరింపమిఁ గాఁబోలు నట్లుజరిగెను. ప్రథమమునఁ బరిణయాతురుఁడై దెందుకూరివారి పిల్లను దెచ్చుకొనినను బిమ్మటఁ దక్కుటుంబ మంతయుఁ బిచ్చిదనియే సదాశివయ్యయభిప్రాయము. అందువలననే యంగీకరింపక పోవచ్చును. అట్లవ్వారు చౌర్యమున స్వతనూజఁ గొనిపోయి పెండ్లాడుటయు సదాశివయ్య తదనంతరమున సుత మెడలోని సూత్రముం ద్రెంపివేసెను. వ్యాజ్యెములలో దిగెను. ఆవ్యాజ్యెములతోనే యాఖరు కాస్తిని గోల్పోయెను. అత్తరుణముననే పెత్తనముగూడ వచ్చుటచేతను భార్యాపుత్రుల పోషణము భరమయ్యెను. అగ్రతనుజాతయగు సుబ్బమ్మ యుండకుఁ జేరెను. దానిని దారుణ్యము వచ్చుటతోడనే తండ్రి ధవునితోఁ గలపినను దాంపత్యధర్మము తక్కువయ్యెను. వీఁడు వెఱ్ఱివాఁడు. అది యందచందములుగల యభినవ యువతి. ఇట్టిదంపతుల కిఁక నెట్లుపొసఁగెడిని?

రహఃక్రియల రచ్చలం జెప్పి రవ్వచేయు నవ్యుక్తిపై నాఖరు కద్దాని కసవ్యాత యంకు రించెను. తండ్రికిని దథావిధమే యగుటయుఁ దజ్జామాతను దప్పులఁ దటిమెను. కాలము కొంత గడచెను. సదాశివయ్య సంపద సన్నగిలఁజొచ్చుటయు సుబ్బమ్మ స్వజీవికను గూర్చి సుంత యోజించెను. బాల్యమం దది బాలికాపాఠశాలకుఁ బంపఁబడియెను. బాగుగాఁ జదివెను. పరీక్షలు ప్యాసయ్యెను. భారతభాగవతాది ప్రవచనమునఁగూడఁ బ్రజ్ఞ వడసెను. పండితులతో భాషింపఁగలిగెను. తథావిధత్వమే తద్గ్రామపు బోర్డుస్కూలు మేష్టరుపనికి దరఖాస్తు పెట్టించెను. పదంపడి ప్రభుత్వము వారిచేఁ బంతులమ్మ కావింపఁబడెను. వరుసగాఁ బరగ్రామములకుఁ బంపఁబడెను. ఇయ్యుద్యోగముతోనే యితర మండలముల కేగెను. ఆఖరు కన్యరాష్ట్రమునకే యరిగెను. హనుమకొండలో 60, 70, హాళీల జీతము తీసికొనుచు నిల్లు వాకిలి తోఁట దొడ్డి యేర్పఱచుకొనెను. జనకుని చరమదశలో సంతతిసహితముగా సంరక్షించెను. అట్లు సదాశివయ్య హనుమకొండ మను నాత్మజ యంతికమునకుఁ జేరి జాతకలేఖనాదికమున సమకూరు స్వార్జితము సహకారిగాఁ బుత్రపుత్రికాసహితముగం బుత్రిచేఁ బోషింపఁబడి 90వ పరువడి నొక పుత్రునియు మఱియు నొక పుత్రికయు నుద్వాహము లొనరించి యూర్ధ్వలోకమునకుఁ జనినవాఁడు.

అయన యగ్రిమాత్మజ సుబ్బమ్మ హనుమకొండనే యలరుచున్నది. వెఱ్ఱివాఁడై విడిచియో విడువఁబడియో విశేషించి వేఱుగానే విహరించినను మగఁడైన సుబ్బయ్య మంచిగనో చెడ్డగనో మధ్యమధ్య మగువను గలియుట మానినవాఁడు కాఁడు. అది బెజవాడలోఁ బిల్లలకుఁ జదువుఁ జెప్పునపుడు వచ్చి కొట్టుచుఁ జెట్టతనము ప్రకటించుచు వచ్చెను. అనంతరము హనుమకొండబాలికాపాఠశాలోపాధ్యాయురాలై యభివృద్ధికి వచ్చుటను సద్దానిచేతనే యాత్మానుజ లక్ష్మమ్మ పతిసుతాదిసహితముగం బరిపాల్యమానయగుటను నట కరిగి యబ్దమో యబ్దార్ధమో మంచిని బ్రకటించుచు మనఁగలిగెను. భార్యాభర్త లిరువురును బరస్పరముఁ గలసియున్న యక్కాలమున భగవానుఁ డొక పట్టిని బ్రసాదించెను. సుబ్బమ్మ సుతునకు సోమేశ్వరరావని పేరు పెట్టకొనెను. సుమారు వాఁ డిపుడు (1939) షోడశవత్సరప్రాయమువాఁడు. యావనాంగ్లేయవిద్యలు రెండు నవ్వానిచేఁ జదువఁబడుచున్నవి. ప్రకృతము ప్రవేశపరీక్ష పఠించుచున్నాఁడు. పితపైఁ బ్రేమించుచుఁ బిత్ర్యము నభిలషించుచున్నాఁడు వెఱ్ఱితండ్రికి వీనిపై వ్యామోహము లేకపోఁగాఁ బైపెచ్చు ప్రత్యక్షమునఁ బడనే పడఁడుకదా, పరోక్షమునఁ బరుషములుగూడఁ బలుకుచుండును. అవ్వానికిని నాస్తి యంతయో యింతయో యలరుచున్నది. విభక్తసోదరులు వీనిఁ బోషించుమిషతో స్వాయ మనుభవించుటకు సంకల్పించి యున్నారు. ఆయ్యాస్తి యాత్మజునకుఁ జెందింతమను వాళ వెఱ్ఱిమగఁడను విరాగముచే సుబ్బమ్మకు నుంతయుఁ గలుగలేదు. తండ్రి తన్నుస్మృత్యున నుద్వాహితఁగావించుటయే బహుకాలభర్తృసుఖము పడయమికిఁ బ్రబలకారణము గానఁ బడఁతులకు బాల్యవివాహములు పనికిరావను భావ మద్దాని హృదయమునం దారూఢమైనది. స్వయంవరములకును ప్రౌఢావివాహములకును సమ్మతి సూచించుచున్నది. అట్లు చేయకున్నను ననుజల నాద్వాదశాబ్దము మాత్ర ముంచి యభిమతవరుల కర్పించినది. ఇయ్యది యెంతయు నిత్వరిగాకున్నను సతీపతులకు సార్వకాలికసంబంధము సంభవింపమి నంతయో యింతయో యుపవాస కగ్గమయినయది.

సదాశివయ్య సంతానములో సుబ్బమ్మ తరువాతిది మహాలక్ష్మియే. అయ్యాయద్దాని నపగతకంఠసూత్రిగనే 5, 6 సం॥ లుంచి యాత్మీయగ్రామబ్రాహ్మణులచే నగ్గలము దూష్యమాణుఁడై మంగళసూత్రధారణమును మరలఁ జేయించెను. క్రమక్రమముగా యౌవనము వచ్చుటయు భార్యాభర్తలఁ గలిపెను. అత్తింటి కనిపెను. అదియును బాలికాపాఠశాలం బఠించినదే వరుసగా నాచదువు వృద్ధిచేసికొనియెను. అక్కసుబ్బమ్మకంటెను నధికురాలయ్యెను. ఇంకను రాజకీయపాఠశాలల కుపయోగించు దాని చదు వైహికసాధకమే కాని భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యములను బోధించు దీని చదువాముష్మికసాధకము. నవనాగరకులకువన్య రాజకీయోద్యోగులవలె నది యంత పూర్వాచారపరాయణ కాదు కాని యది వేదశాస్త్రవిదులవలె విశేషించి పూర్వాచారపరాయణ భగవద్భక్తురాలు. భారతభాగవతాదులు పఠించుటయే కాక ప్రవచనముగూడఁ బచరించుచును ధవుఁడుగూడఁ దాదృశుఁడే యగుటఁ దత్సహితముగా సత్సేవ సల్పుచును దీర్ఘక్షేత్రములం దిరుగుచును మహాలక్ష్మి మంచిపేరు తెచ్చుకొనెను. ఆభార్యాభర్తలిరువురును ననంతవరముస్వాములవారి కాంతరంగికశిష్యులు. గుంటూరు బ్రాడీపేటలోఁ గ్రొత్తగాఁ గట్టఁబడిన స్వాములవారి మేడలోఁ బ్రొద్దుటిపూట పురుషమధ్యమునఁ బ్రతాప హనుమచ్ఛాస్త్రిగారును దిరియామములకు స్త్రీసమక్షమున మహాలక్ష్మియు మనోహరముగాఁ బురాణము చెప్పుచుందురు. ఇట్టి సత్ప్రవర్తనముతో నిది యిరువురు ముప్పురు బిడ్డలఁ గనియెను. అందుఁ దొలిబిడ్డ మగవాఁడు. పేరు కృష్ణమూర్తి. వాఁడు సుమారు ద్వాదశాబ్దముల ప్రాయమువాఁడు. బ్రహ్మచర్యార్హమగు భైక్షాన్నభక్షణముతోఁ గొల్లూరులో స్మార్తమంత్రములును గావ్యములును జదువుచున్నాఁడు. అటుతరువాతిపిల్లలాడుబిడ్డలు. పరిణయార్హప్రాయము ప్రాప్తించినది. వరనిశ్చయవిషయమున భార్యాభర్తల భావములు భేదించినవి. ఇదియిట్లుండ నిరువురుబిడ్డలలో నొకరిత పాపము పరలోకమున కరిగినది. మతిద్వైధ మొకవంకను సుతామరణ మొకవంకను సతీపతుల సంతపింపఁజేయుచున్నది. రామస్వామి యేమాత్రమో చదువుకొని శాస్త్రిశీర్షిక సంపాదించెను. వైశ్వదేవ మొనర్చును. గుంటూరుబ్రాడీపేటలోఁ గొలఁది స్థలము సంపాదించి యొకపాటి గృహనిర్మాణముగూడ నొనరించి యుండుచుండెను. భార్యాభర్తలు పరస్పరానుకూల్యముతోనే ప్రవర్తించుచున్నట్లు బంధువులము భావించుచుంటిమి. అట్టివార లాత్మజను హనుమకొండలో స్కూలుఫైనలు చదువ ననుజాన కిత్తమని సతియు నన్యులకిత్తమని పతియు భిన్నభావములు పెట్టుకొని పెనఁగులాడవలసెను. పతి స్వగృహమునుండి బయలుదేరెను. ప్రక్కనుండు గరికెపాటి లక్ష్మీకాంతముగారియింటఁ బ్రవేశించెను. ఇల్లు తీసి పందిరి పెట్టినట్లు తనయిల్లు విప్పి తత్సామగ్రితో లక్ష్మీకాంతముగారి స్థలములో సూక్ష్మమైన గృహమొకటి సృష్టించెను. ఆయింత యొద్దనున్న యర్థము వ్యయమగుటయు యనమదలలోని యాత్మీయమైన పంటవలఁతి నమ్మఁజూపెను. మహాలక్ష్మి మగఁడు మతిస్వాస్థ్యములేక మైనరునూను నాస్తి మందిపాలు చేయఁజూచుచుండెఁగాన జను లెవరును గొనఁగూడదని గెజెటులోఁ బ్రకటింపించి యతని ననునయపూర్వకముగా నాత్మవసతిఁ జేర్చెను. కాని కలసిమెలసి యుండక కాషాయవసనములు గట్టి భిక్షాన్నభోక్తయగుచుఁ బిచ్చి సుబ్బయ్య తమ్ముఁడగుటను బ్రకటించుచున్నవాఁడు. ఈశ్వరుఁ డీకుటుంబమునకెప్పటికి మంచి ప్రసాదించునో యెఱుఁగఁబడదు.